

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-039-1-10>

РЕДУПЛИКОВАНІ СЛОВА В ІДЮСТИЛІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Ніколашина Т. І.

кандидатка філологічних наук,

доцентка кафедри української мови

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Характерною особливістю індивідуального стилю Лесі Українки є органічне поєднання тонкого ліризму, надзвичайного динамізму, випромінювального позитивізму. Поетеса використовує широкий спектр мовних засобів, серед яких особливе місце займає редуplikовані слова як стилістичний засіб організації тексту та експресії.

Редуplikацію досліджували українські мовознавці І. Денисовець, Н. Клименко, А. Нелюба, З. Пахолок, О. Тараненко, Л. Чумак та інші.

Мета наукової розвідки – дослідити редуplikовані слова на матеріалі поетичних і драматичних творів Лесі Українки.

Для досягнення цієї мети проаналізовано редуplikовані слова, вилучені методом суцільної вибірки із поетичних і драматичних творів Лесі Українки. Обсяг картотеки – понад 60 лексичних одиниць, загалом поетеса активно послуговується іменниковими, прикметниковими, дієслівними, прислівниковими редуplikатами.

Основним методом дослідження є описовий метод і його основні прийоми інвентаризації та систематизації мовних одиниць.

Редуplikація – це свідоме повторення в межах певного мовленнєвого відрізка однієї й тієї ж мовної одиниці з певною словотвірною, граматичною, семантичною або стилістичною метою. Семантична універсальність редуplikації як способу творення слів полягає у відтворенні інтенсивності, повторюваності дії, множинності процесів, інтенсивності ознаки, а також міри й кількості. Редуplikація може полягати не тільки в повторі звукового складу редуplikата, але й у повторі при антонімії та синонімії, напр.: Ой, здається – не журюся, таки ж я не рада, чогось мені *тяжко-важко*, на серці досада [2, с. 161].

У сучасній українській мові редуplikовані слова складаються найчастіше із двох компонентів і творяться за такими моделями: 1) повний повтор цілого слова дупліканта і дуплікатора: «Subs1-Subs1, Adjec1-Adjec1, Numer1-Numer1, Pron1-Pron1, Verb finitum1-Verb finitum1, Adv1-Adv1, Inter1-Inter1; 2) дивергентне повторення: Adjec1–pref (пре-)

Adjec1, Adjec1-Adjec2 suf (-ісіньк-), Pron1-Pron2 suf (-ісіньк-), Adv1-part(не)-Adv1, Adv1-part(не)-Adv1, Adv1-prep(на)-Adv1, Adv1-Adv2 suf (-ісіньк-), Adv1-Adv2 suf (-ецьк-), Adv1– pref (пре-) Adv1»[1, с. 89].

У художніх творах Лесі Українки редульковані слова складаються найчастіше із двох компонентів: дупліканта і дуплікатора, тому редулькати з повним повтором цілого слова репрезентують:

1) іменники із конкретним та абстрактним значенням (Subs1-Subs1, Subs1-Subs2), напр.: *Куцю-Куцю*, поцілуй у руку! [3, с. 676]; Ну, *мир-миром!* Поплинем понад виром! [3, с. 346]; На *виру-виручку*, на жовтому пісочку, в перловому віночку зав'юся у таночку! [3, с.3 46];

2) якісні прикметники (Adjec1-Adjec1), (Adjec1-pref (пре) Adjec1), наприклад: *Чорна-чорна* та глибока ніч... [2, с. 276]; Та ще дівочий той шарахан неначеб форемніший, а що жіночий, то такий бахматий та *довгий-довгий*, мов попівська ряса! [4, с. 513]; За темними борами, та за глибокими морями, та за високими горами, то єсть там *дивний-предивний* край, де панує ж Урай [3, с. 666];

3) родові та особові дієслівні форми, які увиразнюють інтенсивність, повторюваність дії (Verb1-Verb1), (Verb1-pref (про) Verb1), наприклад: А я дивую, ти з яким лицем збираєшся з'явитися на Україні! *Сидів-сидів* у запічку московськiм, поки лилася кров, поки змагання велося за життя там, на Україні [4, с. 554]; А в серці розкішно *цвіте-процвітає* / Злотистая квітка – надія [2, с. 33];

4) прислівники кількісно-означальні означають дію, стан, ознаку з погляду інтенсивності, кількісної градації та репрезентують такі словотвірні моделі Adv1-Adv1, Adv1 -Adv2 suf (-есеньк-), напр.: А дедалі *ледве-ледве*, мов туман, леліс...[4, с. 221]; І *тихо-тихесенько* я промовляла: «Сон літньої ночі! Мені тебе жаль!..» [2, с. 56]; Посеред дороги він *мало-мало* не звернув на бенкет знов до Летіція... [3, с. 78]; Я *довго-довго* в тую ніч не спала... [3, с. 441];

5) обставинні прислівники часу виражають часову орієнтацію відносно двох рівних частин доби – «дня» і «ночі» (ранкових, вечірніх годин доби), увиразнюють регулярну повторюваність дії чи події або нерегулярну часову повторюваність Adv1-Adv1, Adv1 suf (-есеньк-)-Adv2, напр.: І *от-от* зірватує має / Гостра, зльобна епіграма [2, с. 118]; *Ранесенько-рано* вже зникла *рожевая мрія* моя...[2, с. 56];

6) редульковані прислівники виражають певний часовий період життя людини, напр.: ... і винайшов забутий герб якийсь, немовбито вона таки шляхетна ще з *діда-прадіда* – чого ж їй ще? [2, с. 395]; Сон, що сниться у неділю рано, / *Зроду-звіку* не минає дарма [2, с. 185];

7) обставинні прислівники місця виражають просторову локалізацію, вказують на певну фіксовану локалізацію дії або стану в просторі, позначають напрям дії або руху (Adv1-Adv1), напр: Здійметься *високо-*

високо в небесні простори / І, може, спітка тую долю [2, с. 30]; ... Слова її пророчі спопеліли, і вітер їх розніс *ген-ген* по морю... [2, с. 547]; *Де-де!* Ще й не такі були дуби, та й тії постинали... [2, с. 701];

8) інтер'єктиви, що походять від іменників (Inter1-Inter1), (Inter1-Inter1-Inter2), напр.: Там такий і приспів: «Ой *горе-горе*, коника забули!» [4, с. 300]; *Гай-гай*, се необачно, любий друже! [4, с. 56]; І тихенько заспівала: «*Люлі-люлі-люлята*, засніть мої малята!» [4, с. 633];

9) дієслівні вигуки, що вказують на швидкість, різкість здійснення дії (Inter1-Inter1), напр.: Далі – вже моя робота! Ну! *блись-блись!* [3, с. 376].

Редупліковані слова в художньому тексті дозволяють передати більший обсяг інформації як змістової, так і емоційно-оцінної, експресивної, увиразнити внутрішній світ і психоемоційний стан героїв, а також слугують для створення зорових та слухових образів. Редупліковані іменники, прикметники, дієслова, прислівники, вигуки уможливають ритмічність, римованість, експресивність поетичного та драматичного твору.

Література:

1. Ніколашина Т. Редуплікати в сучасній українській мові: структура, семантика, функція. *Studia Ucrainica Varsoviensia* 5. Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2017. С. 87 – 101.
2. Українка Леся. Твори : В 2 т. Т. 1 : Поетичні твори; Драматичні твори. К. : Наук. думка, 608 с.
3. Українка Леся. Твори : В 2. Т. 2 : Драматичні твори К. : Наук. думка, 728 с.
4. Українка Леся. Драматичні твори. К. : Дніпро, 1989. 762 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-039-1-11>

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ЛЕКСЕМ ЗДОРОВИЙ / ЗДРАВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА СЕРБСЬКІЙ МОВАХ

Новак О. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Лексема «здоровий» має спільнослов'янське походження, проте в сучасних слов'янських мовах її структура та обсяг значення широко